

ASPFJÄRILEN-SVERIGES VACKRASTE FJÄRIL

Del 7

av Göran Ripler

Tidigare artiklar i Graphosoma: Del 1. Nr 3 1986
Del 2. Nr 3 1987
Del 3. Nr 2 1988
Del 4. Nr 3 1991
Del 5. Nr 1 1992
Del 6. Nr 1 1993

Under de sista 10 åren har det kommit ut en mängd bra böcker om dagfjärilar. En av dem är Hans-Josef Weidemanns Tagfalter. Band 2. Biologie- Ökologie- Biotopschutz. 1988. Jag har tagit valda delar och fritt översatt från tyska:

"Vid undersökningar av aspfjärilen har man kommit fram till följande: Aspfjärilhannarna kläcktes ur puppskalet före honorna - mest vid den sena förmiddagen. Vid varma dagar, särskilt efter nätter med åskväder, söker de på förmiddagen - längs halvskuggiga vägar - för att suga på fuktig jord eller djurspillning. Asfaltering av skogsvägar har en väsentlig skadeverkan på denna arts fortbestånd. Blommor besöks inte av hannarna. Man kommer vidare att sällan se honor, jämfört med hannar, fastän uppfödning försök har visat att könen förhållande till varandra är 1 : 1.

RIESCH berättade för Weidemann 1987: Fjärilarna av båda könen börjar dagen med vattenupptag. De sitter därjämte på sandbankar och sandiga stränder vid bäckar och floder. Efter omkring 1 timme är fjärilhonan tillbaka och suger på blad i det solbelysta trädkronsskiktet. Mot kl. 11 börjar också hannarna flyga bredvid men vänder först och främst tillbaka - alltid mot vattnet. Honan stiger uppåt mot högre regioner - parningsflykt - t.ex. i spiraler vid bergspetsar, vid utsiktstorn eller börjar lägga ägg på lägre nivåer.

Vid parningen söker fjärilen upp speciella "Rendezvousplatser", t.ex. bergstoppar "hilltopping" eller särskilt höga träd "treetopping". Undersökningar visar att hannarna är parningsberedda 5 dagar efter de lämnat puppskalet. I undersökningsförsök börjar honan, 5 dagar efter att hon lämnat puppskalet, med äggläggningen. Äggläggande honor flyger över större områden i sökandet efter lämpliga äggläggningsplatser - buskar - och lägger i regel 2 till 4 ägg per buske. Bara under 2 år, 1977 och 1986, fann jag större mängder av ägg resp. larver på buskar. Fällandet av

ASPFJÄRILEN-SVERIGES VACKRASTE FJÄRIL forts.

Lämpliga värdbuskar, långa skogsvägar, som skräpvirke, är ytterligare en hotfaktor för arten. Populationstätheten fluktuerar. 1979 var t. ex. ett gott aspfjärilår och då var ägg och larver ganska talrika. Från 1980 till 1985 var arten ganska ovanlig i Oberfranken, kanske orsakad av en 6 veckors regnvädersperiod 1980 som började vid hannarnas normala flygtid och slutade först 23.7. Honornas kläckning - i regel 2 dagar efter hannarna - blev förstörd. Populationen brakade samman. Först 1986 var ägg och larver åter talrika. Vi fann t.ex. 30 ägg och larver på enstaka buskar. Det var en motsvarande hög korrelation för parasitangrepp i flertalet av de på försök tagna larverna. De hyste efter 2:a hudömsningen parasiter som bildade äggformiga kokonger. Liksom hos skimmerfjärilarna är könens sätt att suga olika. Honan suger - liksom skimmerfjärilhonan eller eksnabbvingen - på bladlussekret i lövvalvet "honungsdagg", saft från savande träd och frukter. Bara 2 observationer av blombesökande har berättats för mig."

En viktig hotfaktor är som synes ovan klimatet. Därvid avses ett kyligt klimat med inållande regnperioder. Standardexemplet i Sverige är den rekordlika kalla och nederbördsrika sommaren 1987. Det stora flertalet arter reducerades då kraftigt i numerär. Ett undantag var t.ex. gråbrun gräsfjäril, som detta året genomlevde sitt liv i larvstadiet eftersom den har en 2-årig utveckling. Jag undersökte ett 2-siffrigt antal mossar i Dalarna 1988. På samtliga var den vanlig. En annan art, som tog betydligt större skada 1987 var påfågelögat. Den försvann helt och hållet och ett fåtal inlandslokaler nämns i Sverige. Den hittades lättare utefter kusten. Först förra året - 1992 - kunde man få se enstaka eller några få - lite varstans i Sverige. Mitt tips blir att det tar c:a 5 år till innan påfågelögat är lika vanlig som den var 1986, dvs. vanligare än näselfjärilen.

Tidigare har jag nämnt förekomsten i Danmark, Norge, Finland och Holland (avseende aspfjärilen). Jag tar nu upp Hessen i Tyskland. Hessen (Tyskland) : Arten har ännu aldrig kunnat betecknats som talrik - men man kan likafullt märka en väsentlig minskning av populationen de sista årtiondena. Sista observationen var 1985 i Rheingau. Arten är lokal och sällsynt i bland- och lövskogar. Levnadssättet är liknande skimmerfjärilens. Nedhuggningen av vide, pilar och aspar i skogskanter och vid skogsvägar förstör de övervintrande larverna på deras värdväxter. Odling av kanadensiska hybridpopplar lär enligt uppgift vara en viktig hotfaktor, då fjärilen lägger ägg på hybridpoppel. Då kan inte den unga larven äta av det tjocka bladet och dör därför av hunger.

ASPFJÄRILEN-SVERIGES VACKRASTE FJÄRIL forts.

Har aspfjärilen ett revirbeteende?

Aspfjärilen kommer ibland ner för att undersöka folk eller skinande bilar enligt Feltwell, sid 93 (framför allt min mörkblå SAAB 99:a ! Se Graphosoma Nr 3 1987, sid 14). Kan en följd av detta vara att man då i bilens backspegel ibland får syn på en aspfjäril - flaxande över vägen - alldeles där bilen var för några sekunder sedan?

LITTERATUR

- Engel, Dagmar E 1987: Nachrichten des entomologischen Vereins Apollo. Supplementum 7. Beitrag zur Faunistik der hessischen Tagfalter (Insecta : Lepidoptera : Papilionoidea). Frankfurt/ M.
- Feltwell, John 1986: The natural history of butterflies. Croom Helm. London.
- Kudrna, Otakar 1986: Nachrichten des entomologischen Vereins Apollo. Supplementum 6. Frankfurt/ M.
- Weidemann, Hans-Josef 1988: Naturführer. Tagfalter. Band 2. Biologie - Ökologie - Biotopschutz. Neumann - Neudamm

YNGERN ÄR UNIK

Utdrag ur en undersökning om den Sörmländska sjön Yngern utförd av företaget LIMNODATA 1992 på uppdrag av Södertälje Kommun.

